

Ακούμε συχνά τελευταία και μάλιστα σε υψηλό επίπεδο ηγετών για την ανάγκη αλλαγής του αναπτυξιακού μοντέλου της οικονομίας προς αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής και περιβαλλοντικής κρίσης. Το ζήτημα που επισημαίνεται ιδιαίτερα είναι να υποχρεωθούν οι τράπεζες και το όλο χρηματοπιστωτικό σύστημα να στραφούν προς την πραγματική οικονομία και την πράσινη ανάπτυξη. Ωστόσο, το ερώτημα που τίθεται μετά τις αλληπάλληλες συναντήσεις των ηγετών (G20, G8) είναι εάν πράγματι μπορεί ν' αλλάξει το αναπτυξιακό μοντέλο χωρίς ν' αλλάξει η πολιτική, οικονομική και κοινωνική οργάνωση των κρατών, και της επιχειρηματικότητας.

Επίσης το ερώτημα αν τελικά τα κράτη, και οι αγορές διαθέτουν τα οργανωτικά εργαλεία για ν' αλλάξει επί της ουσίας το αναπτυξιακό μοντέλο και όχι απλά να γίνουν μπαλώματα στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα.

Μέχρι τώρα πάντως αυτό που διαφαίνεται είναι ότι διασώθηκε προς την ώρα το τραπεζικό σύστημα, καταγράφονται πάλι κέρδη, αλλά η πραγματική οικονομία όπως και στη χώρα μας στενάζει αφού το βάρος της έλλειψης ρευστότητας, και τα χειρότερα μπορούν να φανούν μετά την επερχόμενη κατάρρευση των ασφαλιστικών ταμείων.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ με επίκεντρο τον πολίτη

Σε ό,τι αφορά τη χώρα μας, ο Γ. Παπανδρέου μίλησε για αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου, που βάζει στο επίκεντρο τον άνθρωπο, τον πολίτη από το προεδρείο της Σοσιαλιστικής διεθνούς που συνεδρίασε στη Νέα Υόρκη πρόσφατα, επισημαίνοντας ότι πρόκειται για ένα μοντέλο που συμφιλιώνει την παραγωγή με την οικονομική ανάπτυξη την φύση, το περιβάλλον.

Επεσήμανε επίσης την ανάγκη για ριζικές αλλαγές διακυβέρνησης του πλανήτη και των οικονομιών μας, αλλά και του χρηματιστικού συστήματος.

Λαμβάνοντας υπόψιν αυτές τις επισημάνσεις το ερώτημα είναι πως θα αλλάξει το αναπτυξιακό μοντέλο και όχι μόνον για να γίνει πράσινη η ανάπτυξη, αλλά πως η ανάπτυξη αυτή θα γίνει υπέρ του πολίτη για την αντιμετώπιση της φτώχειας, η οποία πλήττει μεγάλα τμήματα πληθυσμού. Γιατί αυτά που έχουν ειπωθεί τελευταία περί πράσινης ανάπτυξης δεν αναφέρουν συνήθως τίποτε συγκεκριμένο για τον τρίτο τομέα της οικονομίας, ο οποίος μπορεί τελικά ν' αλλάξει ουσιαστικά το αναπτυξιακό μοντέλο ενισχύοντας την επιχειρηματικότητα ανάμεσα στο κράτος και την αγορά.

Η «Επιτροπή των Σοφών» με επικεφαλής τον νομπελίστα οικονομολόγο Τζόζεφ Στίγκλιτς, στην οποία έχει αναθέσει η Σοσιαλιστική Διεθνής τη σύνταξη πορίσματος για την έξοδο από την κρίση, μιλάει για αναδιανομή του πλούτου και ότι τα βάρη πρέπει να πέσουν σ' εκείνους που μπορούν να τα σηκώσουν.

Τα εργαλεία αναδιανομής του πλούτου τα οποία προτείνονται είναι όμως παραδοσιακά. Πρόκειται για μια νεοκεϋνσιανή πολιτική (δηλ. κρατικός επενδυτικός παρεμβατισμός) που θέλει ν' αντιμετωπίσει την αχαλίνωτη κερδοσκοπία της τραπεζικής και χρηματιστηριακής τάξης πραγμάτων με στροφή στην πραγματική οικονομία, και την πράσινη ανάπτυξη με την τόνωση της προσφοράς και ζήτησης του κράτους.

Αυτή όμως η συνταγή η οποία στηρίζεται κυρίως στους μηχανισμούς του κράτους μπορεί να έχει μόνο βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα. Δεν βλέπουμε πως θα μπορούσε για παράδειγμα να ενισχυθεί ο τρίτος τομέας της μη κερδοσκοπικής οικονομίας.

Η λογική που τιθασεύει τις τράπεζες να διοχετεύσουν δάνεια στην πραγματική οικονομία για ν' αντιμετωπιστεί η χρηματοπιστωτική κρίση, δεν μπορεί μακροπρόθεσμα ν' αντιμετωπίσει τα κρατικά ελλείμματα, τις κοινωνικές κρίσεις και την ανεργία δίχως την ανάπτυξη του τρίτου τομέα της οικονομίας, που θα ελαφρύνει τις ανάγκες και τα βάρη του κράτους ως προς τις κοινωνικές δαπάνες.

Ο Τρίτος Τομέας

Το νέο αναπτυξιακό μοντέλο που προτείνει η σοσιαλιστική διεθνής με την επιτροπή "Στίγκλιτς" είναι βέβαιο ότι δεν μπορεί να προκύψει από την οργάνωση μόνον του κράτους και της αγοράς.

Και οι δύο αυτές δυνάμεις εξουσίας έχουν φθάσει στα όριά τους. Το κράτος και η αγορά έχουν μια ορισμένη ιεραρχική μορφή οργάνωσης της επιχειρηματικότητας που δεν διευκολύνει επί της ουσίας ριζικές αλλαγές.

Το νέο αναπτυξιακό μοντέλο χρειάζεται ισχυρή δόση από τον τρίτο τομέα της οικονομίας, για ν' αντιμετωπίσει του κοινωνικά αποκλεισμένους την συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Χρειάζεται, να χρηματοδοτήσει εκτός από τις πράσινες επενδύσεις για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, πράσινη γεωργία και πράσινο τουρισμό την κοινωνική /μη αλληλέγγυα κερδοσκοπική οικονομία.

Κι' όλα αυτά σημαίνουν μια αποκεντρωμένη μορφή οργάνωσης της κοινωνίας . Σημαίνουν ενίσχυση της αυτο-οργάνωσης της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας.

Σημαίνουν ενθάρρυνση της κοινωνικής συνεργασίας και δικτύωσης.

Χρειάζεται, γι' αυτό το λόγο νέου τύπου τράπεζες. Όχι μόνον κρατικές έναντι των ιδιωτικών αλλά ηθικές και πράσινες τράπεζες, με την συμμετοχή των συνεταιρισμών των κοινωνικών φορέων των συνεταιρισμών και των οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών.

Κι' αυτό σημαίνει με την σειρά του οργάνωση της κοινωνίας από τα κάτω αυτό-οργάνωση με την συμμετοχή των πολιτών και της τοπικής αυτοδιοίκησης σε νέες μορφές επιχειρηματικότητας αλλά και την σύνθεση του κοινωνικού κεφαλαίου για την ενίσχυση αυτής της επιχειρηματικότητας.

Από τη μακρά ιστορία πλέον των υφιστάμενων οικονομικών συστημάτων με τις διάφορες παραλλαγές του καπιταλισμού, το κράτος δεν μπορεί να ελέγξει ούτε να υποχρεώσει τις τράπεζες να βάλουν δείκτες κοινωνικής ανάπτυξης στους στόχους της.

Οι αυτο-οργανωμένοι φορείς της κοινωνίας σε τοπική και περιφερειακή κλίμακα μπορούν όχι μόνον να κατευθύνουν αλλά και να συγκεντρώσουν πόρους να ιδρύσουν εταιρείες για επενδύσεις προς όφελος των τοπικών κοινωνιών.

Η αυτο-οργάνωση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στο επίπεδο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μπορεί επίσης ν' αξιοποιήσει την κοινωνική εταιρική ευθύνη υπέρ των κοινωνικά και οικονομικά αποκλεισμένων, υπέρ των δραστηριοτήτων που μειώνουν τις ανισότητες.

Το ερώτημα εδώ που τίθεται είναι ότι συνήθως αυτές οι προτάσεις δεν αφορούν τα μεγάλα μεγέθη της κρατικής οικονομίας και της αγοράς, και επομένως δεν μπορούν να επιδράσουν στο σύνολο της οικονομίας.

Η απάντηση είναι ότι ο τρίτος τομέας της οικονομίας στις αναπτυγμένες χώρες είναι ήδη πάνω από το 10% και είναι μια μεγάλη ευκαιρία τώρα να διευρυνθεί με την πράσινη ανάπτυξη για όλους όμως τους πολίτες, και όχι μόνον προς όφελος των μεγάλων επενδυτών.

Από την άλλη μεριά δεν μπορεί ν' αντιμετωπίζεται μόνον το σύμπτωμα που είναι η κρίση του τραπεζικού συστήματος αλλά και τα αίτια αυτής της αχαλίνωτης κερδοσκοπίας προς όλους τους τομείς που οδήγησαν στην κρίση.

Η προσφορά χρόνου στον εθελοντισμό με την ενοποιητική διαδικασία των δικτύων μπορεί να μετασχηματίσει ποιοτικά τη ζωή στις πόλεις και την ύπαιθρο, βάζοντας στόχους που δεν

αντιπαρεμβάλλονται στη αγορά, όπως για παράδειγμα η ανάπτυξη του πρασίνου στις μεγάλες πόλεις, που μπορεί να αναζωογονήσει την ατμόσφαιρα της πόλης και την ίδια την αγορά.

Σημασία και ορισμός του Κοινωνικού Κεφαλαίου

- Το κοινωνικό κεφάλαιο είναι μια σωρευμένη άυλη αξία γνώσης, εμπιστοσύνης, συντονισμού και ενότητας, που συγκροτείται σε μια κοινότητα και «ταμιεύεται» σε μια υποθετική τράπεζα χρόνου και δεξαμενή σκέψης προς κοινό όφελος.
- Προσφέρει μια διαρκή μεταφορά και ρευστότητα γνώσης προς όφελος της παραγωγικότητας σε προϊόντα και υπηρεσίες σε υλικά και άυλα αγαθά. Αυτό σήμερα θα μπορούσαμε να το δούμε ανάγλυφα στις ηλεκτρονικές διαδραστικές βιβλιοθήκες, όπως "Wikipedia", που λειτουργεί διαδραστικά στο internet.
- Κοινωνικό Κεφάλαιο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, επίσης, η δικτύωση της συλλογικής γνώσης και ευφυΐας που μετασχηματίζεται σε πνευματικό κέντρο. Το έργο του πνευματικού εθελοντισμού και η ελεύθερη προσβασιμότητα αποτελούν, επίσης, κοινωνικό κεφάλαιο, που δημιουργεί προστιθέμενη αξία στην οικονομία.

Το Κοινωνικό Κεφάλαιο, υπό την έννοια, καθορίζεται από τους θεσμούς της κοινωνίας πολιτών που παρεμβάλλονται ανάμεσα στον πολίτη-ιδιώτη και το κράτος, αποτελώντας έναν «ενδιάμεσο χώρο» (middle ground), που επιτρέπει την ανάπτυξη σταθερών σχέσεων και συμβάλλει στον αυτοματισμό των κοινωνικών σχέσεων, τη συνεργασία και τη διάχυση γνώσης, που είναι απαραίτητη για νέες παραγωγικές πρωτοβουλίες και καινοτομίες.

Αυτός ο χώρος της ανθρώπινης έκφρασης και δραστηριότητας συγκροτεί τρεις βασικές αξίες του κοινωνικού κεφαλαίου: εμπιστοσύνη, συνεργασία, αλληλεγγύη, και εμπνέεται από τις ανθρωπιστικές αξίες της εθελοντικής προσφοράς για οικολογική και κοινοτική δράση.

Αυτές οι αξίες κινητοποιούν ανθρώπινους πόρους και επιθυμίες, που σε διαφορετική περίπτωση θα παρέμεναν στάσιμοι και ανενεργοί.

Τα δίκτυα διευκολύνουν την επικοινωνία της διαδραστικής πληροφορίας και οικοδομούν εμπιστοσύνη συναλλαγών εκεί που δεν μπορούν να κτίσουν εμπιστοσύνη οι Τράπεζες και η αγορά.

Έτσι, με την προσφορά υπηρεσιών των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών διαμορφώνεται, συγκροτείται το οργανωμένο κοινωνικό κεφάλαιο, που είναι και η βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, καθότι συμβάλλει αποφασιστικά στην πράσινη και πολιτιστική επιχειρηματικότητα, αλλά και την κοινωνική αλληλεγγύη.

Υπό την έννοια αυτή, το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να εννοηθεί ως πόρος που έχει την πηγή του στη συλλογική δράση και μπορεί να έχει αποτελέσματα σε ευρύτατη οικονομική και κοινωνική κλίμακα, που σ' αυτή την έκταση συγκροτείται πρώτη φορά στην ιστορία.

Το κοινωνικό κεφάλαιο, λοιπόν, είναι ζήτημα κοινωνικοποίησης αυτό γνώσης, εμπιστοσύνης και συνεργασίας σε τοπικό επίπεδο και ικανότητας για καινοτόμες πολιτικές επενδύσεων, που λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη και πηγαίνει την κοινωνία μπροστά.

Αυτο-οργάνωση της κοινωνίας για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο

Σύμφωνα με τα παραπάνω, προκειμένου να δημιουργηθούν οι πραγματικές κοινωνικές προϋποθέσεις για ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο, είναι απαραίτητη πρώτα από όλα η αυτο-οργάνωση της κοινωνίας.

Αντί των συνθημάτων της «Αλλαγής» που ακούσαμε τη δεκαετία του '80, του προτάγματος του εκσυγχρονισμού σ τη δεκαετία του '90 και της επανίδρυσης του κράτους που ακούσαμε τη δεκαετία του 2000, είναι καιρός να τεθεί το πρόταγμα της αυτο-οργάνωσης της κοινωνίας.

Αυτο-οργάνωση στην οικονομία και την επιχειρηματικότητα, αυτο-οργάνωση για την «πράσινη» ανάπτυξη και την κοινωνική οικονομία.

Αυτο-οργάνωση για τη συμμετοχική δημοκρατία, για τη δημιουργία νέων ευκαιριών και την ένταξη όλης της κοινωνίας στη συλλογική δημιουργία για την ενσωμάτωση της συλλογικής ευφύιας στη σύγχρονη διακυβέρνηση.

Άρθρο του Βασίλη Τακτικού

Διευθυντή της εφημερίδας Οικοpress & του Συντονιστικού Κέντρου Μ.Κ.Ο.